

styckets höjd i stenens mittlinje. Men stenen har icke brutits av vinkelrätt mot lodlinjen utan snett. Därigenom har en större del av inskriften gått förlorad än annars skulle ha varit fallet. Detta är i hög grad att beklaga, därför att inskriften av allt att döma icke har följt den vanliga schablonen, utan haft ett mera ovanligt innehåll. Detta framgår redan av dativen **frenta i sinum**, som avslutar den (sannolikt) första meningen. Denna kan därför knappast ha haft den vanliga lydelsen »N. N. lät resa denna sten efter N. N., sin frände», ty man skulle då ha väntat en ackusativ. En dativ på denna plats är i själva verket mycket ovanlig. Den förutsätter ett annat predikatsverb; jfr U 790 *fiar aflaði uti Grikkium arfa sinum*. I samma riktning pekar också den omedelbart efterföljande satsen **in i iar ati i rikr . . .**, förutsatt att **ati** här är verbet *atti* 'ägde', vilket förefaller mycket sannolikt. Möjligen har inskriften snarare varit ett arvsdokument än en minnesvård av vanlig typ.

Framför **frenta i sinum** väntar man i det fragmentariska . . . **unhuki** snarast ett mansnamn, till vilket *frända sinum* är apposition. Men om detta namn kan man knappast ha någon säker förmodan. Möjligen har det ändats på *-ungr*, sålunda i dat. *-ungi*, om man får antaga, att **9 h** är en överflödig runa.

Om de återstående delarna av ristningen med tiden skulle komma i dagen, så att inskriften kunde kompletteras, skulle det vara ett mycket lyckligt fynd.

974. Jädra, Vaksala sn.

Pl. 30, 31.

Litteratur: B 396, L 202, D 1: 176. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta Uplandica per Thiundiam* (1710), s. 262 f.; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 76; R. Dybeck, *Reseberättelse* 1863 (ATA), Fornminnen i Vaksala sn (ATA); UFT h. 5 (1876), s. 74; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 111; Fornminnesinventering i Vaksala sn 1937—38 (G. A. Hellman m. fl., ATA).

Äldre avbildningar: J. Leitz, träsnitt (i Peringskiöld a. a. och B 396); Dybeck (D 1: 176).

Runstenen står i åkermark 200 m. NNÖ om Jädra, 2 m. NV om en tallbevuxen kulle. Ristningen vetter mot SSV. — Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» och på kartan för fornminnesinventeringen 1937—38 (ATA).

Runstenen omtalas första gången i *Ransakningarna*: »Ståår och een upreest Steen i een eng, som hörer Jedra by till, ther och uppå skrifwit är med Runiska bookstäfwer» (Carl Lithman 1669); »Jädra norr om byen på Engen ståer en steen schrifwen» (And. Pehrson Rox). — Peringskiöld: »På norra sidan om Jädra by, vthi ängen, står en lämpelig Steen, med gammal skrift på» (B 396: »Jädra»; L 202: »Jädra äng»). — O. Celsius har icke själv granskat inskriften. — Dybeck omtalar stenen i sin reseberättelse 1863: »Rusthållaren J. E. Hallberg i Jädra, som ur jorden uppgräft en på hans egor befintlig, tillförene bekant runsten (Baut. 396), reste honom straxt derefter.» Och i *Sveriges runurkunder* samma år: »Runstenen, som länge ansetts vara förkommen, återfanns sistlidne sommar, liggande i Långängen, nordost från Jädra, alldeles täckt af gräsvallen. Nu är han rest på samma ställe.» I en förteckning över fornminnen i Vaksala sn: »En nyligen åter rest runsten står i Jädra äng.» Stenen restes på sin gamla plats år 1949.

Mörkgrå granit, med en sprickyta av lagrad bergart. Höjd 1,33 m., bredd 0,68 m. Ytan är mycket skör, tål knappast huggning, utan spjälkar lätt av i skivor. En sådan avspjälkning finnes t. v. om korset och har tagit bort den spetsiga fliken mellan den vänstra korsarmen och den övre. Runorna äro i allmänhet djupt huggna och tydliga. Endast på några få ställen är läsningen tvivelaktig. Men ristaren har i stort sett underlåtit att hugga ramlinjer för inskriften. Sannolikt hänger detta samman med ristningsytans sprödhet.

Inskrift:

inkulfr · uk · yntr · litu · raisa · sta - n iftir inkialt · broður sin uk · sun · kunulfs · pair

Þeir Ingulfr ok Öndr letu reisa stein aftir Ingjald, broður sinn ok sun Gunnulfs.

»Ingulv och Önd de läto resa stenen efter Ingjald, sin broder och Gunnulfs son.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut. 3 **k** är icke stunget. Sk efter 7 **r** är tydligt. Sk efter 9 **k** är däremot svagt och tvivelaktigt. 10 **y** är tydligt stunget. Båda namnen i

Fig. 86. U 974. Jädra, Vaksala sn.
Efter B 396.

inskriftens början äro fullt säkra. Inre ramlinjen på v. sidan är möjligen svagt uppdragen, men icke huggen till samma djup som runorna och ristningen i övrigt. Teckningen i B 396 ger en felaktig bild. 19 **a** med ensidig bst, men 22 **a** med dubbelsidig. T. o. m. 24 **t** äro runorna mycket djupa och tydliga. Av 25 **a** finnas endast v. bst och hst:s övre del i behåll. En stor avflagring har tagit bort det mesta av tre runor. Dock synes botten av 27 **n**. Mellan 25 **a** och 27 **n** har sannolikt funnits ett **i**, men det är numera spårlöst borta. Intet sk kan spåras efter 27 **n**. 28 **i** kan svagt spåras i botten av avlagringen. 29 **f** har, möjligen redan vid huggningen, flagrat bort. Dock finnes v. kanten av hst kvar och spetsarna av bst. 30—32 **tia** är tydligt. Om därefter ett sk har funnits, är ovisst. Det följande är tydligt, t. o. m. 48 **n**. Intet sk efter 48 **n**. 49 **u** något osäkert, men sannolikt. 50 **k** är uppochnedvänt, mycket tydligt. Den återstående delen av inskriften är fullt tydlig, med djupt huggna runor. 52 **u** är (liksom 50 **k**) uppochnedvänt. 54 **k** är icke stunget. Tydligt sk efter 60 **s**.

Teckningen i B 396 är så till vida felaktig, som den visar ramlinjer kring inskriften, som icke finnas. Intet sk efter 9 **k**, 17 **u**, 22 **a**. 23—27 **stan**. Sk efter 27 **n** och 32 **n**. 49 **u** och 52 **u** oklara. 58 **i**. — Dybeck: 23—32 **sta ... ftia**, 58 **i** uppochnedvänt, vilket är oriktigt. »**yntr** är antingen ett (icke otänkbart) sjelfständigt namn, eller tör ordet stå för **uiniutr**. Inskriften har tre stuprunor och dess slut saknas. Såväl inskriften som öfriga ristningar äro i Bautil klen återgifna.»

Peringskiöld tolkar inskriften: »Ingulf och Gyntyrt the läto resa Sten efter sin broder Ingjald, Gunnulfs son.» *UFT* h. 5 (1876): »Ingulf och Und (el. Kund) läto resa sten efter Ingjald, sin broder, och Kunulfs son. Desse ...» Brate: »Ingulv och Önd läto resa stenen efter Ingjald, sin broder och son till Gunnulv, (det voro) de.»

Brate har antagit, att ristningen är utförd av Öpir. Detta är utan tvivel riktigt. Ornamentiken är den från ett flertal signerade ristningar välkända; jfr U 23, 179, 181, 234, 288, 541, 544, 565, 1034 (Tensta kyrka), Sö 308. Framför allt har Öpir använt samma ristningsmönster på en runsten i Vaksala sn, nämligen den tyvärr fragmentariska U 973. Här möter oss också det f. ö. sällsynta draget, att runslingan endast är svagt antydd, delvis icke alls ristad. Det kan knappast betvivlas, att U 973 och 974 äro utförda av samme ristare. Brate har vidare påpekat, att korset är nästan detsamma som Öpir har använt på den signerade U 287.

Om namnet *Ingulfr* se U 485. 10—13 **yntr** återger otvivelaktigt ett mansnamn *Öndr*, fsv. *Önd*, en utveckling av det välkända nordiska namnet runsv. *Öyvindr*, fvn. *Eyvindr* (**ayintr** Sö 149,

auintr Sö 293 o. dyl.); se härom R. Kinander i *Kronobergs läns runinskrifter*, s. 93. Samma namnform tecknas av runristaren Öpir **uitr** U 893. — *Ingialdr* är ett under vikingatiden och medeltiden tämligen vanligt namn, känt från omkring 20 runinskrifter. — Namnet *Gunnulfr* är däremot ovanligt; det är känt från en sörmländsk inskrift (Sö 215) och en småländsk (L 1209 Markestad, Höreda sn).

Det egendomligaste i inskriften är det sista ordet **þair** 'de'. Det ser ut som om ristaren tänkt börja en ny sats, för vars fortsättning han emellertid icke funnit plats. Så är emellertid säkerligen icke fallet. Det är påfallande, att inskriften är dåligt planerad; kanske står det i samband med att ristaren har avstått från ramlinjerna. Runorna stå tätt i inskriftens början t. o. m. ordet **stain**, sedan avsevärt glesare. Ristaren har tydligen upptäckt, att han har gott utrymme för återstoden. Trots detta blev ett stycke tomt, vilket måste utfyllas. Och ristaren har då funnit på att här tillägga ett ord, som egentligen var överflödigt och som hörde till inskriftens början: *þair Ingulfr ok Öndr*.

975. Lunda, Vaksala sn.

Pl. 30, 31.

Litteratur: Fornminnesinventering i Vaksala sn 1937—38 (G. A. Hellman m. fl., ATA).

Äldre avbildning: C. M. Bolm, teckning 1877 (ATA).

Det lilla runristade stenblocket står i den s. k. Kiplingebackens södra sluttning, omkr. 500 m. S om den sydligaste gården i Lunda, omkr. 600 m. N om Jädra, 5 m. NÖ om den lilla körväg, som från Lunda går i sydlig riktning. — Platsen är utmärkt på kartan för fornminnesinventeringen 1937—38 (ATA).

Ristningen har först blivit känd genom en teckning av studenten C. M. Bolm 1877. På denna finnes anteckningen »Upland, Vaksala sn, Lunda. Aftecknad 9/3 77. Största bredd 3 1/2 fot. Största höjd 2 1/2 fot.» Ö och NÖ om runstenen finnes ett stort gravfält, bestående av ett flertal stensättningar.

Blågrå, finkornig granit. Det lilla stenblockets höjd 0,84 m., bredd 1,08 m. Ytan är fullkomligt plan, men rätt knottrig. Ristningen är mycket grund, knappast inhuggen, endast skrapad i stenens yta. Ristningen består av ett enkelt, likarmat kors, med en kort inskriftsslinga utgående från v. korsarmen och endast innehållande ett namn.

Inskrift:

kunar

Gunnarr.

»Gunnar.»

Till läsningen: Intet sk förekommer. 1 **k** är icke stunget. 3 **n** har bst endast t. h. om hst, 4 **a** endast t. v.

Förmodligen är inskriften gjord till minne av någon död med namnet Gunnar. Det finns inga skäl att antaga, att den skulle härröra från senare tid. Namnet är vanligt under vikingatiden.